

Текст неофіційного перекладу рішення:

Обставини справи

Справа стосувалася провадження, у результаті якого заявники, громадяни Пакистану, які законно проживають у Румунії, були визнані небажаними іноземцями та депортовані.

Заявники у справі, А. М. та Р. М., є громадянами Пакистану, які народились у 1993 та 1982 роках і проживають відповідно в м. Техесіл Карор (Пакистан) та м. Дубаї (ОАЕ).

У вересні 2012 року А. М. прибув до Румунії на підставі студентської візи. Він розпочав навчання на факультеті економічних наук Університету Люціана Блага в м. Сібіу після того, як йому було надано стипендію на навчання.

17 лютого 2009 року Р. М. прибув до Румунії на підставі довгострокової студентської візи. Перший рік підготовчого навчання Р. М. закінчив до того, як йому було надано стипендію на навчання в тому ж університеті в м. Сібіу. У квітні 2012 року його дружина також приїхала до Румунії.

4 грудня 2012 року Служба розвідки Румунії (*Serviciul român de informații*) (далі – Служба) направила звернення до офісу прокуратури Бухарестського апеляційного суду із проханням звернутися до відповідного суду для оцінки того, чи варто визнати перебування заявників в Румунії небажаним. На підтримку свого клопотання Служба долучила секретні документи. 4 грудня 2012 року прокуратура подала заяву до Адміністративної палати Бухарестського апеляційного суду про визнання перебування двох заявників в Румунії небажаним. У заяві зазначалося, що, за даними розвідувальної служби, були небезпечні ознаки того, що заявники мали намір вести діяльність, що загрожуватиме основам національної безпеки. Секретні документи були направлені до суду апеляційної інстанції. Також 4 грудня 2012 року поліція міста викликала заявників до апеляційного суду для участі в засіданні наступного дня.

У проміжному рішенні від 5 грудня 2012 року колегія суддів, якій було вперше передано справу, відмовилася від її розгляду у зв'язку з тим, що суддя не мав установленого законом дозволу на доступ до секретного документа, переданого органами прокуратури. Справу було передано на розгляд іншому складу суду, який мав дозвіл на доступ до секретних документів від Управління національного реєстру державної таємної інформації (далі – Управління). Того ж дня відбулося судове засідання, на якому були присутні заявники і перекладач мови урду. Заявники зазначили, що вони не розуміли причин, на підставі яких їх викликали до суду, оскільки клопотання до суду містило лише посилання на положення законодавства. Апеляційний суд надав відповідь, що документи у цій справі є засекреченими. Прокурор просив суд визнати їх небажаними іноземцями на тій підставі, що згідно із даними Служби вони брали участь у діяльності, що може підірвати основи національної безпеки Румунії.

Того ж дня рішенням суду апеляційної інстанції заявників було визнано небажаними іноземцями у Румунії строком на 15 років та поміщено під адміністративний арешт в очікуванні депортації.

6 грудня 2012 року Служба опублікувала пресреліз у цій справі, в якому було викладено деталі та приклади діяльності, у проведенні якої звинувачували заявників (спрямованої на підтримку ісламістської групи, ідеологічно пов'язаної з «Аль-Каїдою»). Інформація із пресрелізу була висвітлена у деяких газетах із зазначенням імен заявників та інформації про їх навчання в університеті.

Заявники подали скаргу на рішення суду апеляційної інстанції до Вищого суду касації та правосуддя, який їхню скаргу відхилив. Вищий суд погодився, що з наявних секретних документів можна дійти висновку, що суд першої інстанції правильно врахував ознаки того, що заявники мали намір вести діяльність, спрямовану на підірвання основ національної безпеки. Він також зауважив, що відповідно до закону, коли рішення про визнання іноземця небажаним обґрунтовано захистом національної безпеки, дані та інформація разом із фактичними підставами, на які посилалися судді, не могли бути зазначені в рішенні. Таким чином, заявники могли дізнатися причину, чому їх викликали до суду у порядку провадження у справі про заборону в'їзду та видворення, від перекладача.

27 грудня 2012 року заявники виїхали з Румунії.

Посилаючись на пункт 1 статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції (процедурні гарантії, що стосуються вислання іноземців) та статтю 13 (право на ефективний засіб правового захисту) Конвенції, заявники скаржилися на те, що їм не надано належних процедурних гарантій і вони не змогли ефективно захистити себе в рамках провадження. Водночас заявники стверджували, що їм не повідомили про фактичні звинувачення проти них і вони не мали доступу до матеріалів справи.

Оцінка Суду

Стаття 1 Протоколу № 7 до Конвенції (процедурні гарантії, що стосуються вислання іноземців)

Насамперед ЄСПЛ мав визначити обставини, за яких обмеження, накладені на право заявників бути поінформованими про причини їх вислання, могли бути сумісними зі статтею 1 Протоколу № 7 до Конвенції. Потім він повинен був з'ясувати, чи було вжиття таких обмежень збалансоване із встановленням достатніх правових гарантій.

Щодо обґрунтування обмежень процесуальних прав заявників Суд зазначив, що національні суди, застосовуючи відповідні законодавчі положення, першочергово з'ясували, що заявники не мали доступу до справи, оскільки документи зберігалися під грифом «таємно». Національне законодавство не надавало судам можливості з'ясувати, чи захист національної безпеки накладав обов'язок не розголошувати матеріали справи в тій чи іншій справі. Також національні суди не оцінювали необхідності обмеження процесуальних прав заявників і нерозголошення інформації, що міститься в секретних документах. Вони не пояснили конкретних причин приховування секретної інформації та доказів. Зрештою, той факт, що Служба опублікувала пресреліз наступного дня після проголошення рішення, із зазначенням детальної інформації про факти, суперечило аргументу стосовно необхідності позбавлення заявників будь-якої конкретної інформації щодо фактичних причин, наведених на користь їх видворення.

Стосовно того, чи були такі обмеження компенсовані урівноважуючими факторами, ЄСПЛ зазначив, що під час засідання 5 грудня 2012 року в Апеляційному суді заявників через перекладача було повідомлено про клопотання щодо порушення провадження, однак цей документ містив лише низку законодавчих положень, які регламентують відповідальність за стверджуване правопорушення, а не самі звинувачення. Під час провадження в апеляційному суді заявників не було поінформовано саме про фактичні причини вислання. Далі ЄСПЛ зазначив, що наступного дня після винесення рішення судом апеляційної інстанції, коли апеляційна скарга заявників перебувала на розгляді, Служба опублікувала пресреліз, у якому були викладені деякі з обвинувачень проти заявників. Навіть припускаючи, що інформації, яка містилась у пресрелізі, було достатньо для того, щоб заявники підготували свій захист, ЄСПЛ дотримувався думки, що пресреліз не міг розглядатися як достовірне джерело інформації. По-перше, пресреліз Служби, як видається, не було долучено до матеріалів справи під час провадження у Вищому суді. Не було встановлено, що прокуратура враховувала викладені в цьому пресрелізі факти як обґрунтування заяви або що Високий суд підтвердив заявникам, що саме ці факти були підставою для пред'явлення обвинувачення. По-третє, хоча заявники подали свої заяви до Вищого суду після того, як їм стало відомо про пред'явлені у пресрелізі обвинувачення, з матеріалів справи або з остаточного рішення суду не впливало, що суд керувався даними пресрелізу при ухваленні рішення. Насамкінець, що було найголовніше, пресреліз не міг розглядатись як належний засіб надання сторонам судового провадження інформації, необхідної їм для ведення своєї справи.

Таким чином, під час розгляду справи Вищим судом заявники також не були поінформовані про обвинувачення проти них, щоб мати можливість ефективно реалізувати свої процесуальні права відповідно до статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції. Такі суттєві обмеження щодо розкриття конкретної інформації вимагали надійних урівноважуючих гарантій.

Щодо того, чи було заявників поінформовано про проведення судового засідання та про їх процесуальні права, Суд зазначив, що ввечері 4 грудня 2012 року їх було викликано до Бухарестського апеляційного суду у судове засідання, заплановане на 9 годину ранку наступного дня. До судової повістки не було додано жодних документів та/або інформації щодо проведення засідання або мети провадження. Згодом апеляційний суд переконався, що заявникам було надано перекладача; суд також повідомив заявників, що документи, які були в матеріалах справи, конфіденційні, доступ до них мав лише суд на підставі дозволу, наданого судді. Таким чином, Апеляційний суд повідомив заявників про обмеження їх права доступу до матеріалів справи та про забезпечення балансу, а саме щодо доступу суду до цих документів.

Апеляційний суд не визнав необхідним переконатися в тому, що заявники були добре поінформовані про ведення розгляду справи або про існування у національному законодавстві інших гарантій, які могли б урівноважити наслідки обмеження їх процесуальних прав.

Таким чином, Апеляційний суд не встановлював, чи знали заявники, що їх міг представляти адвокат, чи було надано їм будь-яку інформацію про адвокатів, які мають сертифікат Управління, яким надано право доступу до секретних документів. На думку

Суду, таке ненадання заявникам інформації мало наслідком заперечення процесуальних гарантій, на які заявники мали право.

Пізніше Суд зазначив, що Вищий суд за власним бажанням не інформував заявників про процесуальні гарантії, передбачені національним законодавством, у результаті чого такий чинник врівноваження не мав жодного впливу на пом'якшення обмеження їх процесуальних прав.

Що стосується представництва заявників у провадженні, то Суд зазначив, що, оскільки обрані ними адвокати не мали сертифіката від Управління, вони не мали доступу до секретних документів у цій справі. Адвокати могли подати клопотання про відкладення розгляду справи, щоб отримати такий документ, але встановлений законом строк перевищував би звичайну тривалість провадження. Отже, клопотання про відкладення, в принципі, не дало б змоги адвокатам заявників отримати такий сертифікат для використання в апеляційному провадженні. Таким чином, участь адвокатів заявників у Вищому суді без наданої їм можливості з'ясувати зміст та обсяг обвинувачення, пред'явленого їхнім підзахисним, не забезпечило їх ефективного захисту. Відповідно, представництво заявників не було достатньо ефективним для того, щоб суттєво врівноважити обмеження, яким підлягали їхні процесуальні права.

Щодо того, чи було рішення про вислання предметом незалежного контролю, Суд зазначив, що провадження за румунським законодавством з метою визнання іноземця небажаним мало судовий характер. Компетентним судам, зокрема Апеляційному та Вищому, у встановленому порядку була забезпечена відповідна незалежність у розумінні усталеної практики ЄСПЛ. Розгляд справи здійснювався вищими судами, і Вищим судом - фактично найвищим судовим органом. Це були важливі гарантії, які варто враховувати при оцінюванні факторів, здатних пом'якшити наслідки обмежень, накладених на процесуальні права заявників.

У цих судах, ураховуючи дуже обмежену та загальну інформацію, яка їм була доступною, заявники могли обґрунтувати свій захист лише припущеннями та загальними аспектами свого студентського життя чи матеріального становища, не маючи конкретної можливості оскаржити обвинувачення у вчиненні дій, які нібито загрожували національній безпеці. На думку Суду, ступінь перевірки / нагляду, який застосовувався національними судами щодо обґрунтованості видворення, мав би бути більш комплексним.

Прокуратура надала до суду апеляційної інстанції як доказ «документ», який, за твердженням Уряду, містив детальну інформацію про стверджувану діяльність заявників та посилався на конкретні дані, отримані Службою. Однак не було зрозуміло, чи дійсно національні суди мали доступ до всієї секретної інформації, якою обґрунтовано заяви про видворення, чи лише до цього одного «документа». Крім того, коли заявники висловили свої сумніви перед Вищим судом щодо наявності секретних документів у справі, останній не надав жодних роз'яснень із цього питання. Також Вищий суд відмовив у долученні до матеріалів справи єдиного доказу заявників, який спростовував твердження про те, що заявники фінансували терористичну діяльність. Таким чином, із матеріалів справи не вбачалося, що будь-яка перевірка дійсно була проведена національними судами щодо достовірності та правдивості фактів, наданих їм прокуратурою.

ЄСПЛ погодився, що розгляд справи незалежним судовим органом був дуже важливою гарантією з точки зору урівноваження будь-якого обмеження процесуальних прав заявників. Однак сама собою наявність такої гарантії не була достатньою, щоб компенсувати таке обмеження, якщо характер і ступінь будь-якого контролю, застосованого незалежними органами влади, не впливав, хоч би в загальних рисах, із мотивів їхніх рішень.

У будь-якому разі з рішень національних судів у цій справі не вбачалося, що вони ефективно та належним чином здійснювали свої повноваження, надані їм для таких цілей.

Суд дійшов висновку, що заявники зазнали суттєвих обмежень у здійсненні свого права бути поінформованими про факти, що становили основу рішення про їх депортацію, та їх права на доступ до змісту документів та інформації, на яку посилався компетентний орган, який ухвалив це рішення. З матеріалів справи не вбачалося, що необхідність таких обмежень була розглянута та визнана належним чином обґрунтованою незалежним органом.

ЄСПЛ установив, що вони отримали лише в загальному вигляді інформацію про кваліфікацію злочинів, у вчиненні яких їх обвинувачували, хоча даних про вчинення конкретних дій, що нібито загрожували національній безпеці, у матеріалах справи не було. Також заявників не було поінформовано про основні стадії провадження чи стосовно можливості доступу до секретних документів у справі через адвоката, який має дозвіл на ознайомлення із такими документами.

Ураховуючи розгляд справи загалом та свободу розсуду, надану державам у таких справах, Суд визнав, що обмеження, накладені на здійснення заявниками своїх прав відповідно до статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції, не були врівноважені у національних провадженнях, у яких має бути збережена сама суть таких прав.

Висновок

Порушення статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції (процедурні гарантії, що стосуються вислання іноземців).

Рішення в цій справі ухвалене Великою Палатою 15 жовтня 2020 року і є остаточним.